

VESTITORUL

ORGAN AL EPARHIEI ROMÂNE UNITE DE ORADEA ȘI REVISTĂ DE CULTURĂ RELIGIOASĂ

Redacția și Administrația :
Parcul Ștefan cel Mare No. 8.

Apare
la 1 și la 15 a fiecărei luni

ABONAMENT:
Parohiile : 200 Lei
Particularii : 160 Lei
Membrii Agrului 100 Lei

VALERIU TRAIAN FRENȚIU

DIN MILA LUI DUMNEZEU ȘI GRAȚIA SFÂNTULUI SCAUN APOSTOLIC AL ROMEI EPISCOP ROMÂN
UNIT DE ORADEA-MARE,

VENERATULUI CLER ȘI IUBITULUI NOSTRU POPOR CREDINCIOS DAR ȘI MÂNTUIRE DELA DOMNUL

„Pace vouă” Ioan 20, 19.

Iubiți Frați și Fii! A treia zi este azi, de când în Vinerea Mare am asistat la cea mai cumplită tragedie, la tragedia Calvarului. Alături inimi creștinilor erau copleșite de durerea conștiinței îngreunate cu sarcina păcatului; cântările bisericii erau cântări de jale și durere și rugăciunile erau strigăte desperate după iertare. Azi s'a schimbat totul. Inimile creștinilor sunt pline de bucurie; de bucuria împăcării lor cu Dumnezeu și de bucuria iertării primite. Cântările bisericii sunt pline de cele mai dulci accente de veselie, căci „*aceasta este ziua, care a făcut-o Domnul, să ne bucurăm și să ne veselim într'însa*”. Rugăciunile, ce se înalță la cer, sunt rugăciuni de mulțumire și de biruință, căci „*Hristos a înviat din morți, cu moartea pe moarte călcând și celor din morminte viață dăruindu-le și nouă ne-a dăruit viață veșnică*”. Numai trei zile au trecut și făgăduința făcută de Domnul înainte de Patimile Sale, că „*întristarea voastră se va întoarce în bucurie*” (Ioan 16, 20) s'a împlinit întocmai. Azi nu mai este întristare, ci numai bucurie. Dela o margine până la alta a Țării, ba până la marginile pământului răsună imnul veseliei creștinești: „*Hristos a înviat*”. Ziua de azi este cea mai „*aleasă și sfântă zi, al praznicelor praznic și a sărbătorilor sărbătore*” căci „*din moarte la viață și de pe pământ la cer, Hristos Dumnezeu ne-a trecut pe noi*”. — Ziua de Paști este ziua bucuriei, căci prin sfânta și strălucita Inviere a Domnului s'a dat sufletelor tuturor dreptcredincioșilor ceea ce

este mai scump omului: *pacea*. La nașterea Domnului îngerii au vestit pacea pe pământ, însă în ziua Invierii această pace dumnezeiască de fapt s'a pogorit pe pământ și s'a sălășluit în suflete.

Iubiți Frați și Fii! De pacea sufletească a Invierii Domnului înaintea tuturor s'au împărtășit cucernicile femeii purtătoare de mir, cari dis de dimineață au alergat la mormânt, ca să dea trupului Mântuitorului cea din urmă cinste. Dragostea lor față de Domnul a fost îmbelșugat răsplătită, căci ele au fost învrednicite de cinstea mare, ca să vestească chiar și Apostolilor evanghelia Invierii. Cu inimi adânc întristate, cu frică și cu groază s'au apropiat de mormânt. Inșă întristarea lor de grabă se transformă în bucurie, căci îngerul Domnului le grăește: „*Pe cel ce este întru lumina cea pururea fiitoare, cu morții ce-l căutați ca pe om? Vedeți înfășurăturile cele de înmormântare; alergați și lumii vestiți, că s'a sculat Domnul omorând moartea, că este Fiul lui Dumnezeu, celui ce a mântuit neamul omenesc*”. Ele, suflete evlavioase și credincioase, au primit prin Invierea Domnului pacea sfântă a convingerii, că Acela, față de care sunt cu evlavie și credință, este Dumnezeu și prin urmare vrednic de a lor dragoste.

În dimineața Invierii, pacea lui Hristos a primit-o Maria Magdalena, căreia i s'a iertat mult, pentru că l-a iubit mult pe Hristos. Ea a fost învrednicită a-l vedea mai întâiu pe Mântuitorul după strălucită sa Inviere din morți. Ea a fost învrednicită să audă primele cuvinte, ce

le-a rostit Hristos după Învierea sa. Sufletul ei s'a umplut de pacea sfântă a lui Hristos, care i-a fost iertat păcatele și acum primește deplina siguranță, aducătoare de pace, că Acela, care i-a zis: „*iartă-ți-se păcatele tale*” și „*credința ta le-a mântuit, mergi în pace*” (Luca 7, 49—50) nu este om, ci Dumnezeu, deci singur în stare a-i ierta păcatele și a-i da sufletului ei pacea sfântă a iertării.

În ziua Învierii, pacea sa sfântă a revărsat-o Mântuitorul asupra celor doi ucenici, cari îngroziiți de cele întâmplate în Ierusalim, adânc întristați își urmează calea către Emaus. Isus îi însoțește, le explică scripturile și la urmă prin frângerea pâinii le deschide ochii sufletului, ca să-l cunoască pe El, care prin moartea sa a prădat moartea și a rupt legăturile păcatului, chemându-ne pe toți la o viață nouă. Prin frângerea pâinii a dat pace sufletelor lor întristate, făcându-i să-l cunoască pe dânsul Dumnezeu, care tuturor le dă pace sufletească prin pâinea cerească a Euharistiei, pe care neîncetat o frânge tuturor celor dornici de pacea lui sfântă.

În seara celei dintâi zile a săptămânii, fiind ușile încuiate, s'a arătat celor zece Apostoli, cărora cu trei zile mai înainte le zisese: „*Pace las vouă, pacea mea o dau vouă, nu vi-o dau cum vi-o dă lumea*” (Ioan 14, 27) și stând în mijlocul lor le-a zis: „*Pace vouă*” și ei „*s'au bucurat văzând pe Domnul*” (Ioan 20, 19—20). Învierea Domnului umple sufletele Apostolilor de pacea lui sfântă, care ne dă liniște și adevărată bucurie. Dela aceasta sfântă arătare a Domnului înviat din morți lipsa Toma și de aceea sufletul lui rămâne lipsit de pacea lui Hristos, rămâne lipsit de lumina credinței aducătoare de adevărată pace. „*De nu voiu vedea în mâinile lui semnul cuielor și de nu voiu pune degetul meu în semnul cuielor și de nu voiu pune mâna mea în coasta lui, nu voiu crede*” (Ioan 20, 25) zicea lor, lăsându-se biruit de cea mai oarbă necredință. Hristos însă ține să aducă și în sufletul lui pacea sufletească izvorită din o adâncă credință și după șapte zile se arată din nou Apostolilor săi, fiind acum și Toma cu ei și stând iarăși în mijlocul lor le zice: „*Pace vouă*”. Apoi adresându-se deadreptul către Toma îi arată mâinile și coasta sa cerându-i, ca să se convingă despre adevărata sa Înviere și îl mustră zicându-i: „*nu fi necredincios, ci credincios*”. Toma primește și el pacea lui Hristos, care îi alungă toate împotririile necredinței și-i cade în genunchi făcând o solemnă mărturisire a dumnezeirii lui Isus strigând: „*Domnul meu și Dumnezeul meu*”.

Iubiți Frați și Fii! Hristos cel înviat din morți îi face părtași de pacea sa nu numai pe aceia pe cari i-a învrednicit de privilegiul special de a-l vedea pe El în trupul glorificat după strălucita sa Înviere din morți, ci el pacea sa sfântă neîncetat o împărtășește tuturor cari cu credință se apropie de dânsul și-l primesc pe el în sufletele lor. Hristos este „*pacea voastră și venind el a vestit pace celor departe și celor de aproape*” (Ef. 2, 14, 17), ne zice Sf. Pavel.

Învierea lui Hristos aduce pace în sufletele celor evlavioși și credincioși, cărora le dă tăria de a nu se clătina în credința lor, știind că Acela, care le-a vestit o, prin Învierea sa a dovedit, că este adevărul veșnic. Învierea lui Hristos este chezașia puternică, că adevărată este credința noastră și Învierea Domnului este justificare vieții noastre creștinești. „*Dacă Hristos nu a înviat, zădarnică este propovăduirea noastră și zădarnică este și credința voastră*”. Însă adevăr sfânt fiind că Hristos a înviat, adevărată este credința noastră și cu rost este viața noastră creștinească și zădarnică este necredința și nebună viața celor necredincioși.

Învierea lui Hristos aduce pace în sufletele celor ce umblă pe calea ce strămlă a mântuirii și ca niște eroi nebiruiți îndură orice pentru Hristos, căci nădejdea și credința sfântă, că bogat vor fi răsplătiți, prin Învierea Domnului primește cea mai înaltă confirmare. „*Drept acea, iubiților mei frați, fiți statornici, neclătiți, sporind întru lucrul Domnului pururea, știind, că osteneala voastră nu este deșartă în Domnul*” (I. Cor. 15, 58) și „*adevărat este cuvântul, că de am murit împreună cu Hristos, împreună cu Hristos vom și învia, de răbdăm, împreună cu dânsul vom și împărăji*” (II. Tim. 2, 11—12) ne zice Apostolul neamurilor.

Învierea lui Hristos varsă pace în sufletele tuturor, ale căror priviri se ridică către cer. Învierea lui Hristos varsă pace și liniște în sufletul omului torturat de frica morții și chinuit de gândul nimicirii. Ea ne învață, că sufletul omului e nemuritor, nu se nimiceste, ci are să trăiască în veci. Învierea lui Hristos alungă dela noi toate îndoielile că după viața aceasta nu ar urma altă viață, cea adevărată, fără sfârșit. Învierea lui Hristos ne dă siguranța neclălită, că cele ce ne-a învățat Hristos și după cari ne îndreptăm faptele noastre, sunt adevăruri veșnice, căci El Dumnezeu este. Învierea lui Hristos dă tuturor pacea sfântă a vieții creștinești trăită în virtute și departe de păcat, care ne aduce moarte și osândă veșnică.

Iubiți Frați și Fii! Omenimea totdeauna a dorit și a căutat pacea, însă parcă nicicând nu

a avut așa mare trebuință de pace, ca în zilele noastre, când totul în lume, încă și cele mai înspăimântătoare pregătiri de războiu, se fac în numele păcii și pentru a da omenimei atât de mult torturată de neliniște, pacea mult dorită. E dorită pacea, se țin sfaturi și conferențe pentru a se găsi pacea; se leagă alianțe pentru a se asigura pacea; și tot nu este pace, pentru că se caută acolo, unde nu este. Lumea nu ne poate da, ce nu are. Ea nu are pace. Pacea o are Hristos și numai alergând la dânsul vom putea avea parte de pacea, după care însetate sunt sufletele noastre.

Dacă într'adevăr dorim pace, să ne curățim sufletele de păcat, de ură, de invidie, de dușmănie, cari tulbură și nimicesc pacea între noi și Dumnezeu. Să ne curățim sufletele de ură și răzbunare, restabilind pacea între noi și aproapele nostru. Să ne curățim sufletele de toată răutatea, care l-ar împiedeca pe Hristos cel înviat din morți, ca să intre în suflete noastre aducându-ne pacea sa sfântă. Să ne deschidem inimele și să-l primim pe Acela, care Impărat al păcii fiind, indivizilor, familiilor, societăților, neamurilor și popoarelor ostenite în căutarea zădarnică a păcii, le strigă: „*Veniți la mine toți cei întristați și osteniți și eu vă voi odihni pe voi*”.

Biserica în marele praznic al Invierii cu duioase cuvinte ne chiamă pe toți la pacea lui Hristos: „*Ziua Invierii, să ne luminăm popoare. Unii cu alții să ne îmbrățișem. Să zicem: fraților și celor ce ne urăsc pe noi; și să iertăm toate pentru Inviere*”. — Amin.

Hristos a înviat!

Dat în Oradea, în reședința Noastră episcopescă, la praznicul Invierii Domnului din anul 1938, al Episcopatului Nostru al XXVI-lea.

EPISCOP VALERIU TRAIAN

PARTEA OFICIALĂ

No. 2083/1938.

Numiri și distincții în Cler.

Facem cunoscut Veneratului Cler diecezan, că:

1. pe *Reverendisimul Petru Cupcea*, vicarul foraneu al Sălajului, protopop paroh I în Șimleu și pe *Reverendisimul Francisc Hubic*, profesor al Academiei teologice și conducătorul corului Bisericii catedrale, întru recunoașterea meritelor lor deosebite câștigate de unul în păstoria sufletelor și administrația bisericească, iară de altul în învățământ și în cultivarea cu frumoase realizări a muzicii bisericești, i-am numit canonici onorari ai Ven. Nostru Capitulului catedral;

2. pe *Reverendisimul Dr. Nicolae Flueraș*, director al liceului de băieți din Beiuș și asesor consistorial și pe *Reverendisimul Vasile Barbul*, director al Cancelariei diecezane, primnotar și asesor consistorial, pentru serviciile credincioase făcute de unul în învățământ și la conducerea cu multă pricepere a liceului de băieți din Beiuș, iară de altul în administrația centrală diecezană, i-am numit Arhidiaconi onorari;

3. *M. On. Traian Tămaș*, profesor al liceului de băieți din Beiuș, *M. On. Teodor Naghi*, profesor al liceului de băieți din Beiuș, *M. On. Teodor Matei*, profesor de religie la liceul de fete din Beiuș, *M. On. Ștefan Musta*, profesor al liceului de băieți din Beiuș, *M. On. Aurel Pășcuțiu*, paroh II în Sănlău și *M. On. Vasile Stan* preot II în Oradea au fost numiți Protopopi onorari.

Oradea, Șed. Cons. din 14 Aprilie 1938.

No. 2096/1938

Concurs la parohii

Cu termenul de 10 Mai crt. se publică concurs la parohii:

1. **Sămbăta** (protopopiatul Beiușului), rămasă vacantă prin numirea M. On.-lui *Paul Tămăian* de paroh la Săcueni;

2. **Vezendiu** (protopopiatul Ierului), rămasă vacantă prin numirea On.-lui *Ioan Vlaicu* de paroh la Supurul-de-Jos;

3. **Racova** (protopopiatul Supurului), rămasă vacantă prin numirea On.-lui *Teodor Pilca* de administrator parohial la Supurul-de-Sus.

Oradea, 15 Aprilie 1938.

No. 1982/1938.

Institutul Național de Credit Agricol.

Adresa Institutului Național de Credit Agricol No. 1429/1938, comunicată nouă de On. Ministerul Cultelor sub No. 13908/1938, o publicăm mai jos invitând Ven. Cler, ca să o aducă la cunoștința credincioșilor agricultori.

Domnule Ministru,

Avem onoare a vă ruga să binevoiiți a dispune să se aducă la cunoștință organelor din subordine din comune, că Institutul Național de Credit Agricol s'a organizat și este în plin curs de activitate.

Institutul Național de Credit Agricol, creat cu mari sacrificii, are de scop de a sprijini dezvoltarea gospodăriei proprietarilor agricoli mici și mijlocii (0,50 Ha.—50 Ha), de a ridica cantitativ și calitativ producțiunea și de a spori averea privată și implicit și cea națională.

Pentru anul în curs, Institutul a hotărât să acorde împrumuturi tuturor agricultorilor niici și mijlocii, cari au nevoie și cari prezintă garanții serioase că împrumutul va fi investit pentru sporirea producțiunii agricole, cu toate ramurile ei.

Fajă de scopul urmărit, vă rugăm să binevoiți a dispune ca organele Dvs. în subordine (Preoți) să facă o stăruitoare propagandă printre agricultori pentru o mai bună și rațională lucrare a terenurilor, arătându-le marele sprijin ce li se oferă pentru exploatare și cumpărare de vite și unelte prin acordare de împrumuturi de către Institutul Național de Credit Agricol cu o dobândă mică, de 6,50% pe an. Din această dobândă Institutul reține numai 0,50%, băncile mandatate iau numai 1,50% pentru acoperirea cheltuielilor, iar restul de 4,50% este scontul Băncii Naționale.

Împrumuturile se fac prin mandatările legale: bănci populare, Case de Credit ale Agriculturilor, sau sucursalele Institutului.

Credem că se impune o acțiune de colaborare a tuturor

organelor de Stat aflate în viața rurală pentru ridicarea morală și materială a țărânilor noastre și de aceea, vă rugăm să binevoiți, Domnule Ministru, a dispune în sensul celor mai sus arătate.

În același scop am intervenit și la celelalte departamente. Primiți, etc.

Institutul Național de Credit Agricol
Președinte, Director General,
(ss) Indescifrabil (ss) Indescifrabil

p. conformitate:
Indescifrabil

Oradea, 11 Aprilie 1938.

Mormântul gol, mormânt plin

In fața marelui plan de răscumpărare, și la începutul desnodământului final, îndrăznețul apostol Petru, pătruns în toată firea lui de stăpânirea Mântuitorului, ridică cel dintâiu sabia întru apărarea Lui. Se credea îndreptățit și dator, pe cum mai înainte s'a crezut tot așa, — și a fost la locul său — să grăiască în numele tuturor și să mărturisească dumnezeirea Invățătorului.

El însă a greșit făcând apel la forță, la armă, și de aceea Isus îi poruncește să-și revină. Petru, momentan nu-și dăduse seamă că, are de partea sa dreptatea, adevărul, carele era însuși Mântuitorul de lângă el și că în planurile lui Dumnezeu dreptatea trebuie să biruiască, fie chiar doborâtă pentru un moment, dar mai repede sau mai apoi tot se ridică, și în urmă rămâne ridicată definitiv.

Așadar nu era nevoie de forță. Armele erau de prisos. Puteau fi folosite numai în mod compromițător, și asta s'a petrecut la mormântul lui Isus.

Din partea adevărului trebuia să se petreacă totul după voia lui Dumnezeu în deplina ei putere. Toată abaterea și împotrivirea sau uneltirea, se face pe socoteala proprie, și pe răspunderea proprie.

Rugăciunea lui Isus era categorică chiar la începutul patimilor în grădina, și tot atunci pildă de rugăciune. Toate să se petreacă, da, dar după voia Tatălui. S'a rugat: 1. cu supunere, „a căzut la pământ și se ruga”; 2. cu încredere, „Părinte, toate-ți sunt fie cu puțință”; 3. după voia lui Dumnezeu, „nu cum vreau eu, ci cum vrei tu”; și în fine 4. cu statornicie, de trei ori „s'a rugat, același cuvânt zicând” (Marc. 14, 35-41).

Isus a primit crucea și moartea într'o formă cu totul neobișnuită. Sf. Ioan Crisostomul zice: „Nu i-a fost de-ajuns lui Isus o suferință mai obișnuită, nu o moarte retrasă, nu moarte simplă, nu o moarte ca moartea, ci cât a fost de neobișnuită răbdarea și supunerea, tot atât de neobișnuită a fost și patima”.

Trupul neînsușiteț al Mântuitorului, declarat

mort în urma tuturor constatărilor și semnelor reale, fu așezat într'un mormânt tăiat în piatră neîntrebuințat, fu închis și sigilat. În urmă se adaugă forța armată, ca din îndrăzneala ei de a servi minciuna împotriva adevărului, să iasă biruită, — fără să fie atinsă — și nevoită să aleagă între neputință și necinste, sau în urmă să le ia pe amândouă, cum a făcut de fapt.

Mormântul, gol de mai înainte, devine iarăși gol. Hristos a înviat. Se ridică, lasă ordine în mormânt, străbate și părăsește mormântul fără sa facă vreo stricăciune rânduelilor omenesți din loc și jur. Nu e silit să turbure pe nimeni, materia poate zăcea și dormi în pacea ei. Semnele ce s'au făcut în urmă: lumina, ingerii, răsturnarea pietrii și frângerea sigiliului ca să arate muritorilor mormântul devenit iarăși gol, au fost cele ce au deschis și ochii celor patru paznici din aceea strajă, ca să-și vadă neputința lor alături de cele petrecute. Ca cei biruiți și „vinovați” că n'au păzit, să fie într'adevăr vinovați, intervine corupția și minciuna. Mai înainte nu puteau fi pedepsiți, doar ce se petrecuse era peste puterile lor. Ei aveau angajamentul și datorită să împiedece furtul omenesc, pe când învierea era opera lui Dumnezeu.

De dragul banului au primit să mintă, iar cei fărădelege, tot cu bani, i-au scutit de o pedeapsă — eventuală și nedreaptă, tocmai pentru că învierea este peste puterile lor, — în schimb i-au învrednicit de o pedeapsă, mai târzie, dar dreaptă pentru necinstea lor.

Pentru ochii dreptului însă realitatea mormântului gol este un mormânt plin, un izvor de credință, o tăietură adâncă în stânca veșnică, plină de puterea convingătoare în dumnezeirea Celui ce înviind, înzădar prin cercetări într'alt loc ar fi fost căutat, căci printre acei oameni în repetate rânduri viu și întreg s'a arătat, pentru iubirea cărora toate le-a răbdat.

G. S.

Centenarul gazetăriei ardelenne

O sută de ani e lungă vreme. Mai ales dacă ne gândim la gazetărie românească și în Ardealul rob, apoi timpul se lungeste și mai mult. Dar apoi dacă știm și șocăm că acest început a avut loc în anul 1838. Ce credință și ce curaj a putut avea în inimă și suflet acel Gheorghe Barițiu care la 1838 a îndrăznit să scoată la Brașov o gazetă românească. Întâi pentru cine? Doar așa mic era pe acele vremuri numărul românilor la care putea conta, și cu cât greu își duceau viața și ce mare le era sărăcia și năpraznică robia. Apoi cu ce mijloace? Din țările românești în fierbere și desunire nu mult ajutor era de așteptat. Dincoace de Carpați, cu circulația așa de greoaie și costisitoare a acelor vremuri, greu puteai lua contact cu lumea, chiar pentru o orientare sumară — ne mai vorbind de alte neajunsuri. Aceia cari cunosc truda și greutățile acelor care se ocupă de gazetărie în zilele noastre știu să aprecieze gestul de eroism, curajul de risc al fondatorului Gazetei Transilvaniei.

Dar față de grautățile puse de stăpânire toate acestea cad pe planul al doilea. Câte persecuțiuni nu a îndurat și câtă închisoare a răbdat Gheorghe Barițiu, ajungând până acolo că a trebuit să părăsească foaia. A răbdat, dar nu a cedat.

Urmează apoi partea cea mai dureroasă lipsa de înțelegere a intențiilor cinștite și lipsa de apreciere a jertfei din partea propriilor frați. Prea puțini au putut rămâne credincioși atunci, când chiar și aceia la care se găsea câte un număr din foaie erau dați în judecată. A urmat apoi trecerea dela chinezăria cirilă la alfabetul latin. Câți nu așteptau să dea greș, stând nepăsători de o parte în loc să-l ajute și să-l încurajeze. Amatorii compromisului zis tradițional încă nu au ajuns pe acele vremuri să se simtă latini, dar nici slavonizați nu aveau curajul să se declare. Gazeta Transilvaniei are un istoric care vorbește de multe și pentru mulți.

Eroismul latin, curajul roman și credința națională a lui Gheorghe Barițiu și a celor trei Mureșeni: Andrei, Iacob și Aurel, fii ai bisericii noastre prin naștere și creștere deopotrivă, trebuiesc relevate, imortalizate și vecinic reamintite celor cari nu le știu, sau ar vrea să le uite — în prezent și viitor.

Cu această ocazie e bine să ne reamintim încă odată că am moștenit dela marii și vrednicii noștri înaintași o scumpă și grea tradiție, lăsată nouă și celor ce vor să vină ca o mare poruncă de urmat în toate împrejurările și pentru toate timpurile. Nu ne mândrim cu ei pentru a ne justifica pretenții, ar fi să le coborâm martirajul sfânt, dar să le cinștim memoria prin fapte, dovedind că i-am înțeles și îi știm aprecia, dar mai ales să ne inspirăm dela sufletul lor mare și credința lor neclintită. Orice credință pretinde jertfă și tăria convingerii nu o dovedește decât cura-

jul. Să nu discutăm neînțelegerea, să nu ne supere bărfirea, aceasta e soarta celor buni și drepti, dacă ni se dă partea din ea ne onorează. Nepăsători la toate și încrezători în Dumnezeu și zodia bună a Neamului să mergem hotărâți pe drumul nostru înainte, căci pe urme sfinșite cu jertfă călcăm, ele ne arată luminos calea adevărului și a dreptății.

Lumea își are legile ei eterne, aceleași eri, astăzi și mâine, dintru început și pentru totdeauna în vecinicia veacurilor. Sa încercăm a le cunoaște și a ne supune de bună voie, fără nici un resentiment, sau urmă de protestare. Noi am răscolit milenii și am determinat veacuri. Mai mare și mai frumos rol nici că se poate. Datoria noastră este de a înfrunta timpurile și nu oamenii: »ce e val, ca valul trece«. Nu ce spun alții contează, ci ce facem noi. Priviți Gazeta Transilvaniei, care arată cum vremea necruțătoare curăță diamantul, redându-i întreaga strălucire. Privind lucrurile sub zodia vecinicia ce ne poate opri în cale? Dacă simșim chemare în noi, de cine și ce ne mai pasă?

1838—1938. Biruit-am vremea și căzut-am robiți sub ea. Aceia erau și trăiau pentru Neam, noi credem că neamul este și trăiește pentru Noi. Diferența gramaticală dela N mare la n mic. Dar în suflete și credința cum stăm. România s'a făcut mare, ca noi să devenim mici, aproape pitici în ea? Nu. Datoria sfântă și mare abia acum începe. Tabloul are abia cadru, dar pânza încă nu trăiește. Gazetarii răscolitori de suflete, ca Barițiu și Mureșenii ar trebui să tune cu glas de arhanghel, vestind în lungul și latul țării evanghelia apostolică a neamului, care să desmorțască conștiințele pierdute în marasmul materialismului egoist. Ar fi cu adevărat și ce frumoasă ar fi o astfel de sărbătoare iubilară a acestui centenar.

Dr. V. German.

— **Papa Pius XI și aviația.** Papa de acum, se știe, e unul din cei mai moderni suverani. El are nu numai școli înalte, muzee, biblioteci, stațiune de emisiuni radiofonice și cale ferată, ci se interesează și încurajează orice invenție și născocire menită să apropie pe oameni. Mai deunăzi, el s'a interesat cu deamănuntul de călăoria pe care urmașul său în scaunul arhiepiscopal de Milano, cardinalul Schuster o făcuse din Milano la Roma și regretă că, pe timpul când el fusese nunțiu apostolic în Varșovia (Polonia), nu erau avioane civile, ci numai de cele militare care însă nu aveau voie să sboare dincolo de hotarele acestei republici. În 1926, când a hirotonit pe Prea Sfinșitul Tohao, cel dintâi episcop catolic al Chinei, i-a spus să vină cât de des la Roma. — Ași veni, Prea Fericite Părinte, întâmpină Episcopul, dar China e așa de îndepărtată de Cetatea Eternă. — Ia te uită pe hartă, grăi Papa. În trei zile trebuie să se facă cu avionul și acest drum, oricât de lung! — Papa a avut dreptate. Astăzi aviația a realizat acest record.

Omul din Tabără

Umanitatea secolului al 20-lea poate să spună, după vorba cronicarului că »noi trăim cumplite vremi«. Timp de patru ani a trăit cataclismul mondial, cu iureșul de popoare învrăjbite. Cei de pe fronturi au avut să îndure toate primejdiile legate de uriașul sacrificiu ce li-l cerea Țara, iar cei de acasă au vărsat lacrimi după cei plecați și au luat pe umeri sarcini cu care nu erau deprinși în anii de prosperitate antebelică.

S'a încheiat apoi pacea și pe locurile de bătălii au rămas de strajă modestele cruci ale eroilor, iar cei cari au scăpat s'au reîntors ca să vindece cu noi eforturi ranele cauzate de marea încăierare dintre popoare. S'au spart fronturile dar din adâncurile tranșelor soldații s'au întors cu o psihoză nouă. Păreau celor care-i așteptau acasă atât de mari... Ei înfruntaseră doar cu bărbăție focul ucigaș al armelor și răsăra de atâtea ori, prin asalturi, morții în față. Păreau atât de tari eroii demobilizați, întorși de pe parapete.

Adevărul stetea pe aproape. Da, înfruntaseră cu bărbăție dușmanul din față, însă eroismul războiului modern poartă o nuanță care trebuie pătrunsă. Nu e, în cele mai multe cazuri, eroismul individului izolat ci eroismul masei organizate, al colectivității, eroismul taberei care făcuse minuni, înfruntând tehnica modernă distrugătoare.

Se părea că rosturile vechi se reîntoarseră și luptătorii își vor relua rosturile lor de odinioară. Făgașul vieții deveni însă cu totul altul. Siguranța vieții burgheze, sau romantismul agrar și, în general, toată activitatea independentă în diferite ramuri de producție, datătoare sigură de bogății ce recompensau în mod aproape sigur o hărnicie deveni, pe încetul, o reminiscență plăcută a vremilor prezente. Apărură vremi noi în probleme nouă, ce comportau termeni adecvați.

»Interdependență«, »dirijarea«, »planificarea« în structura economică a lumii și a statelor exprimă fiecare în parte noțiuni prin care se consacră starea zilelor noastre și în care individul cu inițiativa, cu eul lui, nu e altceva decât o infimă parte dintr'o celulă, în care, dacă nu se conformează, va fi distrus ori, în cazul cel mai bun, eliminat. În fața stărilor noi, omul nu mai poate lupta singur și nostalgia taberei de pe fronturi reveni pe încetul; se simți tot mai mult necesitatea regroupărilor sociale; după ce individul s'a simțit atât de izolat, atât de neputincios ca să înfrunte singur problemele vieții.

De aici răsăriră mulțimea de societăți și asociații din zilele noastre: pe profesioni, după preocupări, doctrine, ideologii etc., toate menite să sporească moralul scăzut al individului, după ce dictonul: »Om singur e cel mai tare« se perimase. Forma socială a umanității de azi este, după cât vedem, *tabăra*.

Și întru cât aceste tabere sunt multe și mai mult

sau mai puțin populată, o grijă principală pentru Biserica noastră e ca Tabăra lui Isus, pentru care milităm noi, să nu rămână pustie. Captațiile vin din toate părțile și afluența e mai mare acolo unde conducătorii sunt mai capabili. Deci vremile ne cer un preot nou; cu o credință mai potențată, cu mai multă destoinicie și cu mai mult zel. Preotul zilelor noastre nu se mai poate opri la ritualul duminicilor și sărbătorilor de peste an; el trebuie să fie un suflet dinamic, menit să grupeze și să fortifice sufletele în credință. Bisericii de azi, templu sfânt de sacrificiu și rugăciune, trebuie să i creeze auxiliarii, laboratorii de formare a sufletelor conștii în slujba bisericii. Tabăra lui Isus trebuie să aibă câmpuri de exercițiu, în care ostașii să se poată deprinde în trăirea intensă a vieții creștine.

Aici intră rostul înalt al asociațiilor religioase. Ele sunt adevărate școli ale Bisericii unde trebuie să se formeze sufletul creștin al vremilor de azi. Să nu ne mulțumim cu cât avem fiindcă, într'o adevărată oștire contingentele noi le varsă recrutările și pentru acestea modalitatea veche, de a deschide o singură dată pe săptămână ușa Bisericii, nu e suficientă.

Modalitățile sunt atât de multe și ocaziile ce ni se îmbie atât de dese. Calendarul nostru creștin ni le oferă cu prisosință și nu rămâne decât ca preotul să le întrebuințeze metodic și în deplină conștiință că servește o cauză mare, pentru care va trebui să răspundă nu în fața oamenilor ci la Înalta Judecată din urmă. Pentru că, mai ales azi, trebuie să se știe că păstorul, fără să fie bătut, numai dacă se va complăce în somnolență i se va risipi turma. Huceagurile vieții sunt multe și, dacă se încurcă oile se vor găsi cu greu.

Tabăra lui Isus reclamă ca să fim cât mai treji, ca să nu ne întrecă alții, acum când umanitatea se îndreaptă, în virtutea împrejurărilor spre această formă de viață și când foarte mulți nechemași au pretenția să fie pescari de suflete.

Rândurile de mai sus sunt simple sugestii de sărbători cărora aș dori să li se dea atenție după adevărul ce-l cuprind.

V. Bolca

— **Cartea cea mai mică din lume** s'a tipărit în America, țara minunilor. Ea e de opt milimetri de lungă și tot atât de lată. Grosimea ei e de trei milimetri. Ca să acoperi o marcă postală, îți trebuie patru exemplare din această carte. Ea cuprinde o culegere de poezii din poetul persan Khaiam. Pe cele 48 de pagini sunt tipărite 100 de poezii. Literele sunt atât de mici, încât îți trebuie lupă ca să le poți citi. Prețul e, însă, destul de mare. Un exemplar costă 2000 de dolari, adică 300.000 de lei.

România și Românii Uniți

— Conferența Em. Sale Cardinalul Tisserant —

Duminecă (3. 4. 1938), Eminența Sa Cardinalul Eugen Tisserant, Secretarul Congregației pentru Biserica Răsăritului, sub egida Asociației Catolice Italiene pentru Răsăritul Creștin, a ținut o conferință despre România și Românii Uniți.

Insemnătatea cuprinsului și deosebita competență a eminentului orator au întrunit o aleasă mulțime de personalități și studenți cari au fost primiți de superiorii și profesorii Institutului Pontifical Oriental din Roma.

Erău de față Eminențele Lor Cardinalii : Dolci, Salotti, Boetto, Caccia Dominioni și au aderat Em. Sa Card. Pacelli, Alteța Sa principele Chiși Albani, marele maestru al Ordinului dela Malta ; de asemenea Prea Sfințiii Giannini, Cattaneo, Migone, Lisson, Pisani, Capettini, Evreinoff, Cesarini ; a aderat E. S. Montini ; prezenți PP. LL. Rosso și Filippanti ; apoi toți funcționarii și sfetnicii S. Congregației pentru Biserica Răsăritului ; număroși superiori de ordine religioase ; Excelențele Lor ministrii României și Ceho Slovaciei de pe lângă S. Scaun ; principele don Lelio Orsini, contele Gargallo, profesorul Salvatori, frunțași din patriciatul și nobilimea romană și nenumărate grupuri de studenți dela diferite colegii de rit oriental.

Înainte și după conferință, studenții Colegiului Pontifical »Pio Romeno« au executat sugestive cântece românești. Discursul pe care îl publicăm în traducere după originalul tipărit în semioficiosul Vaticanului *L'Osservatore Romano* (4-5, 4. 1938 pag. 3) a fost ascultat cu vie atențiune și aplaudat călduros.

Numele României

Nu sunt încă șasezeci de ani de când cuvântul România a fost recunoscut în Congresul din Berlin ca nume oficial al unui Stat independent și totuși e un nume vechiu și destul de slăvit. Încă pe timpul S. Augustin exista cuvântul România în înțelesul de ținut unde stăpânesc vulturii Romei, înțeles admis și astăzi în italienește. Curând însă, sub numele de România se înțelegea numai imperiul roman de Răsărit pe care astăzi îl numim mai cu seamă bizantin, având capitală Constantinopolul, Noua Romă. Așa trebuie înțeles cuvântul România în textele medievale din Apus ; pentru Arabi imperiul bizantin e *Bilad-ar-Rum*, țara Romanilor ; Turcii însemnau cu *Rumeyli* tot ce atârna de *Vasilevas*, sau tot ce se găsea la Vest de Bosfor.

Înțelesul istoric al cuvântului Romania dăinui cu atâta trăinicie, încât într-o enciclopedie istorico-geografică tipărită în 1858 cu el se definește »partea eu-

ropeană a imperiului otoman« cu timida indicație că el se întrebuițează și pentru a arăta țara Românilor. Atât e de mare înrăurirea geografiei politice asupra nomenclaturei, încât se preferă un fapt istoric de mult încheiat unui însemnat fapt etnic ! Fiindcă Românii n'au încetat a se proclama Romani, e mirare că pământul locuit de ei a fost cunoscut atâta timp sub alt nume decât acela de România.

Romani și barbarii

Când împăratul Traian după două grele războaie împotriva lui Decebal și-a dus trupele până la râul Siret, hotărî să asigure apărarea noului hotar așezând în țara Dacilor un mare număr de legionari. Totuși aceștia, deși Romani față de Barbarii de pe celălalt mal, nu erau născuți la Roma, nici măcar în Italia ; ne dăm bine seama de aceasta astăzi când atâtea monumente funerare ne-au păstrat numele lor sau al urmașilor lor. Cercetând aceste nume, rezultă cu siguranță că trupele lui Traian, în acele ținuturi, erau compuse în partea cea mai mare din Răsăriteni, de fel din Asia-Mică și din Siria. Cu toate acestea erau Romani, pentru că dela Roma aveau legile, civilizația, limba.

Și Romani au rămas, deși curând despărțiți de imperiu, când anume în 270 hărțuierile cu Goții sili pe Aurelian să-și retragă dincolo de Dunăre trupele și judecătorii, lăsând pe pământul cucerit atât de anevoie pe urmașii legionarilor din 106, acum legați de glie. Coloniștii romani curând se găsiră nu numai împrejmuiți, ci copleșiți de popoare de rasă ariană sau de rasă uralo-altaică, ale căror năvăliri urmară repede : Goți, Vandali, Huni, Bulgari, Pecenegi, Slavi. Ingrămădiți în mare parte în zona deluroasă și păduroasă a celor două cline ale Carpaților, urmașii ostașilor lui Traian aproape totdeauna au fost sub alte stăpâniri politice și până în zilele noastre nici când n'au fost uniți sub o singură stăpânire.

Graiul românesc

Această împrejurare face și mai extraordinară păstrarea unei limbi unice, și minunea e cu atât mai mare cu cât ne gândim că ostașii cuceritori în țara lor de baștină vorbiră mai mult limba grecească, învățând latineasca numai după înregimentarea lor în armata împărătească.

Obârșiile graiului românesc au fost studiate de mulți filologi ; toți spun că temelia lui nu e limba latinească vulgară, ca la alte limbi romanice, ci limba militară, și aduc felurite dovezi, dintre care va ajunge să arătăm faptul că *bătrân* dela latinescul *veteranus* se întrebuițează mai cu seamă pentru oamenii ș

ființe vii, pe când *vechii* dela latinescul *vetulus* se folosește în deosebi la cele neînsuflețite, nu ca în celelalte limbi romanice.

La mărturia limbei asupra obârșiei romane a Românilor, și la faptul că prin tradiție au păstrat conștiința dreptului lor de a se numi Romani, se adaugă faptul că înseși popoarele vecine i-au privit așa. Lucrul nu e lămurit, fiindcă între numirea ungurească a Valahilor (Oláh) și aceea de Romani nu se vede numai decât o legătură. Dar etimologia cuvântului Valah nu e îndoelnică: e cuvânt germanic, corespunzător latinescului *Gallus*, egal cu *Welsch*, *Walloni* ș. a., întrebuițat nu la Galli ca popor, ci la toate populațiile romanizate pe care Germanii le găsiră la hotarele împărăției, ca de pildă la populațiile Gallo-romane de pe malul apusean al Rinului, cari absorbiră o însemnată parte de seminții germanice, ca pe acelea ale Francilor. Numele de Valah, dela Germani, Goți sau alții a trecut la Slavi și ca dovadă că aceștia nu știau bine înțelesul original avem faptul că și astăzi Polonii numesc Italia *Wlochy*.

Recunoscând deci ca Romani sub îndoitul nume de Români și de Valahi, urmașii coloniștilor lui Traian ne dau o însemnată învățătură, dovedind cu continuitatea lor puțin obișnuită în păstrarea tradițiilor strămoșești puternica pecete a Romei. Sunt multe popoare ce și-au ținut graiul, chiar fără neatârnavă politică, dar e un fapt extraordinar și poate unic ca un graiu învățat să aibă atâta trăinicie, în împrejurări așa de neprielnice, și anevoie s'ar găsi o desmințire mai categorică a teoriei lui Gobineau și a rasiștilor, cari spun că stăpânesc urmările continuității fiziologice. În speță la Români, oricare ar fi proporția sângelui dac unit cu cel roman, știm că nici la aceștia nu era o rasă omogenă. Minunata trăinicie a neamului românesc se datorește în întregime împărtășirii din civilizația Romei. E o foarte mare încurajare pentru cei ce cred în înălțimea spiritului asupra materiei.

Inceputurile creștinismului

N'am de gând să vă înfățișez soarta creștinismului la Români. Învățătura creștină străbătu în Dacia îndată după cucerire, dacă nu va fi fost adusă de înșiși cuceritorii, de fel din țări unde creștinismul era foarte răspândit încă la sfârșitul veacului întâiu. Și e o ciudată coincidență că cei mai nemijlociți vrăjmași ai coloniștilor romani, Goții, primiseră și ei creștinismul din Asia Mică, prin sclavi și prizonieri de războiu originari din Capadochia. Ar fi însă lucru zadarnic să filosofăm asupra acestui fapt pentru a trage concluzii privitoare la ritul urmat de cei dintâi creștini din România de astăzi, cum au încercat diferiți polemiciști, fiindcă înainte de veacul al patrulea nu se cristalizară formele caracteristice ale riturilor patriarhale, și chiar la Roma mai bine de un veac se rugau grecește. Dacă nu se vor găsi monumente scrise, va

trebui să renunțăm a cerceta în ce limbă și cu ce formule se rugară întâii creștini ai Daciei. E însă mai presus de îndoială că provinciile ei bisericești făceau parte din Iliricul răsăritean și, ca atari, erau sub ascultarea Papii, ca patriarh al Apusului, deși ținutul Mesiei și Daciei atârnavă de imperiul roman de Răsărit. Trecerea bisericilor românești sub ascultarea Constantinopolului se întâmplă numai după creștinarea Bulgarilor, și când stăpânirea acestora se întindea până la hotarul de miazăzi al Moraviei. Faptul ce rezultă împiedică din istoria generală a acelei părți din Europa e întărit și prin aceea, că limba bisericească a Românilor e alcătuită din cuvinte latine și slave; terminii grecești n'au intrat direct.

Schisma

Trecute de curând la patriarhatul din Constantinopol când acesta se rupse definitiv din unitatea romană, eparhiile române se găsiră firește târâte în schisma lui Mihail Cerulariu și toate rămăseră sub ascultarea Fanarului până în anii din urmă ai veacului al XVII-lea. Pentru ce se întâmplă atunci o schimbare? În veacul de mijloc nu lipsiră din România misionarii latini, dornici să pricinuească restatornicirea unității catolice. Și le fu cu puțință să-și păstreze mănăstirile și episcopiiile chiar dincolo de Carpați, cu toată stăpânirea Tatarilor, izbutind să convertească la catolicism pe Cumanii rămași păgâni în mijlocul atâtor popoare creștine. E adevărat totuși că în 1439 mitropolitul Moldovei Damian iscăli la Florența actul de unire. Dar gestul lui n'avu urmări: el era Grec și fără nici o înrăurire personală asupra unui popor și cler care erau de alt neam și de altă limbă. Veni apoi stăpânirea turcească și ca în toate țările Islamului schimbările de biserică sau de credință deveniră mai anevoioase decât oricând, fiindcă pricinuiau schimbări politice. Numai când Leopold I liberă în 1688 Transilvania, alipind-o în 1690 țărilor sale ereditare, fu cu puțință gândul unirii, mai cu seamă când împăratul făgădui supușilor săi români că, primind credința Romei, vor avea aceleași drepturi ca și ceilalți catolici.

Poporul și clerul de jos erau atunci gata să primească chemarea, fiind scârbiți de înalții membri ai ierarhiei eclesiastice. Aceștia erau, în mare parte, străini de țară. Potrivit unui sistem întrebuițat de Fanar până în zilele noastre, vedem episcopi și patriarhi de limbă grecească stăpânind biserici de limbă arabă în Egipt și în vechiul imperiu otoman, așa și mitropoliții și episcopii României erau adeseori Greci ori Slavi, în Transilvania mai cu seamă Sârbi. Acești chiriarhi slavi ai eparhiilor române întrebuițeau limba paleo-slavă ca limbă bisericească până în 1700 spre marea pagubă religioasă a credincioșilor cari nu știau această limbă, precum n'o cunoșteau nici mulți preoți, deși în biserică bizantină nimic nu se împotrivesc introducerii limbei poporului în slujbele bisericești, pentru a înlocui predica mai puțin obișnuită.

Calvinismul

Urgisiți ca străini, ierarhii bisericii românești erau și mai mult când se calviniră. Totdeauna înțelegem cu greu cum membri ai bisericii răsăritene ajung să se înțeleagă mai curând cu protestanții decât cu catolicii, fiindcă între credința Constantinopolului și a Romei nu sunt decât mici deosebiri în asemănare cu cele ce se află între credința unui Fotie și aceea a lui Calvin sau Luther, fără să mai vorbim de enormele deosebiri în practicile religioase cu privire la Prea Sfânta Euharistie, la cinstea icoanelor, la cultul Prea Curatei Fecioare și al Sfinților. Înțelegerea ierarhilor români cu boierii calviniști de neam unguresc se făcu, firește, din pricini politice, pentru că, fiind magnații aproape toți de religie reformată, era de mare interes să se dobândească sprijinul lor în dieta Transilvaniei unde ei erau în majoritate.

Înțelegerea se face totuși în obșteasca dorință de a se împotrivi Romei, potrivit cu năzuința unei mari părți din înaltul cler bizantin al acestui timp. Dar poporul nu era de părerea ierarhilor săi și, dacă din alipire față de preoții săi era de fapt de partea Bizanțului, își da seama cu toate acestea de primejdia pe care cochetarea cu protestanții o aducea credinței sale. Se folosiau în toată libertatea cărți protestante românești, în vreme ce cărți ortodoxe lipsiau în această limbă. Unirea cu Roma, precum dovedi lămurit în Senatul român din 17 Martie 1928, Excelența Sa Prea Sfințitul Frențiu, se înfățișa pentru Români din Transilvania ca o mântuire de calvinismul ce înnăbușise conștiințele timp de un veac și jumătate.

Unirea cu Roma

Cucerirea militară a Austriei, făcută de soldați originari din toate părțile împărăției, începând dela 1690 și după aceea, îngădui Românilor să cunoască mai bine catolicismul roman și să-i prețuească universalitatea, urînd mai puțin o religie pe care până atunci o socotiau mai cu seamă ca fiind a Ungurilor și Nemților, rivalii lor în țară. Astfel repede se făcu o atmosferă de simpatie pentru ideea de unire, încât încă în 1697, adică la cinci ani după decretul liberator, mitropolitul Teofil Seremi putu să propună fruntașilor clerului său să primească credința Romei. Seremi, nefiind străin, ci născut în Teiuș-Alba și fiindu-se prin familie de mica nobilime, simția ca poporul său și și da seama de folosul pe care unirea îl va aduce pentru viața religioasă a tuturor; dar împotrivirea protestanților era foarte puternică; el muri câteva zile după sinodul dela Alba-Iulia și autoritățile austriace aflară că a fost înveninat. Urmașul său, și el român de viță, fu ales sub înrăurirea Calvinistilor și se putea crede că ideea unirii va fi părăsită; dar, abia hirotonit, Atanasie Anghel, într'un întâiu sinod ținut în 1698 și apoi în al doilea din 1700, propuse unirea ce fu primită fără să se mai aștepte ceva și proclamată într'un

act iscălit în numele a 1582 preoți și aproape 200.000 de credincioși. Reacția a fost foarte puternică nu numai în Transilvania din pricina intrigilor politice, ci și în principate, unde spaima de întinderea mișcării de unire stârni pe înfocatul patriarh al Ierusalimului, Dositei, plecat de bunăvoie din scaunul său după înfrângerea avută în încercarea sa de a izgoni pe Franciscani din bisericile Locurilor Sfinte. El, care înțelesese puterea de atracție a catolicismului, străbătu în Transilvania predicând și pare că nu e prea cutezător lucru să presupunem că teama de viitorul bisericii sale în această provincie a fost care l-a îndemnat să tipărească din 1692 până în 1705 la Iași și Râmnicul-Vâlcei, cea mai faimoasă culegere de lucrări antipapiste izvodite de biserica constantinopolitană, sub titlurile eufemiste: Tomul înțelegerii (Tomos Katalloges); Tomul dragostei (Tomos gapes) Tomul bucurie (Tomos charas) — volume ce cuprind cu totul altceva decât s'ar părea din pașnicele lor titluri, precum tâlcuește însuși Dositei titlul cărții din urmă: »carte de bucurie ce simte orice ortodox bun văzând că ajunge puținică învățătură pentru a combate definitiv absurditatea inovațiilor latine«.

Blajul, mica Romă

Dar cu toată împotrivirea condusă de ierarhii greci din principate, de episcopii sârbi și de magnații unguri, unirea înainta încât numărătoarea din 1750 dădea pentru întreaga Transilvanie 543.657 de Români uniți cu 1704 de biserici, față de 25.065 de neuniți cu 14 biserici. E adevărat că, în inevitabilele discuții dintre istoricii celor două confesiuni, s'a discutat dacă toți Români din Ardeal sau numai o parte a lor au primit credința catolică, dar, pe cât știu eu, cifrele de mai sus n'au fost nici când tăgăduite și ele primesc de altă parte o minunată întărire prin faptul că credincioșii catolici s'au numit »cei vechi«, ca adevărații păstrători ai tradiției, pe când minoritatea neunită se numia »cei noi«.

Asta nu va să însemne că Români uniți o duceau bine: cu toată cărmuirea austriacă, adevărații stăpâni ai Transilvaniei erau calviniștii și Viena nu putea interveni în treburile mărunte, unde calviniștii aveau totuși simpatii și oameni. Astfel fu prigonit episcopul Inochentie Micu Klein, silit în 1751 să plece din scaun, ceea ce pricinui mișcări populare; de asemenea al doilea urmaș al său Grigorie Maior în 1782. Cu toate acestea încetul cu încetul se desăvârși organizarea noii biserici unite. Părăsind Alba-Iulia, unde rezida un episcop latin, reședința românească fu mutată în 1737 la Blaj, sătuc destul de mic și sărac, unde o mică moșioară dăruită de Stat îngădui desvoltarea operelor indispensabile unei eparhii. Blajul fu numit mica Romă; acest nobil titlu dat de Români catolici orașelului, unde până astăzi se află centrul vieții lor culturale, arată cât de bine și-au dat și își

dau seama că tot progresul lor e datorit unirii lor cu Roma.

În adevăr uniții, scăpați din cătușele Constantino-polului, nu aveau nici un motiv pentru a păstra slava ca limbă bisericească și în curând limba românească se întrebuintă în biserici ca și în școli când în 1754 episcopul Petru Pavel Aron deschise vestitele școli din Blaj. În câțiva ani se întemeiază deosebitele trepte ale unui învățământ din care seminarul teologic reprezenta pe cel superior. Timp de aproape un veac, școlile din Blaj erau unicul centru de studii în adevăr românești, în care se formă și se dezvoltă nu numai literatura, ci și conștiința națională. Încă între cei dintâi profesori unii publicară lucrări teologice renumite, și în Blaj se tipări broșura despre cele patru puncte de căpetenie discutate între Foliieni și catolici, a cărei traducere latinească, *Flosculus veritatis* fu găsită vrednică să fie retipărită de cardinalul Giovanni Battista Pitra, acest bun cunoscător al lucrurilor bizantine.

Renașterea culturală

Nu vreau să mă opresc citând nume, dar e bine să amintim că au fost dascăli ai Blajului cei ce s'au învrednicit să fie numiți triumvirii renașterii culturale române, Samuil Micu Klein, Gheorghe Șincai și Petru Maior. Celui dintâiu dintre acești autori se datorește o traducere a Vechiului Testament, care, retipărită de mai multe ori cu mici variante, alcătuește încă textul primit (textus receptus) de toți Români, catolici sau nu. Despre al doilea voi spune numai că a fost mult ajutat în cercetările sale istorice de luminatul Mecena care fu secretarul S. Congregații de Propaganda Fide, apoi Cardinal, Ștefan Borgia. Tustrei, în timpuri așa de grele — au fost dascăli în anii 1780—1825 — avură meritul de a cultiva aproape toate științele, așa încât lucrările lor deteră Românilor mijloacele trebuincioase pentru cultură în propria lor limbă și-i îndrumară spre cultura apuseană. Vecini cu o Rusie puternică ce era o însemnată forță de atragere pentru toate popoarele creștine supuse stăpânirii turcești, inșiși Români din Moldova și Muntenia primară dela frații lor din Transilvania prin acest mijloc un mare ajutor în păstrarea neamului lor și scăpară de fatala absorbire.

Intr'aceea, organizarea Bisericii catolice de rit românesc înainta din nou: în 1777, Pius VI primia o cerere a împărătesei Maria Teresa înființând eparhia de Oradea-Mare, care după câțiva ani primi dela Iosif II ca zestre o parte din moșia bogatei episcopii latine din aceeași cetate, ceea ce poate că nu folosi mult bunei înțelegeri dintre cele două biserici. Așa fu că abia în 1828 al treilea episcop de Oradea, Samuil Vulcan, izbuti să înființeze în orașelul Beiuș, un alt centru școlar, menit să se desvolte cași Blajul. Marele chiriarh în hrisovul de întemeiere al liceului ce și astăzi îi poartă numele, reluă ideea propusă de Corneli, directorul școlii normale din Oradea, în 1806, de

a scrie limba română cu litere latine, nu cu slove chirilice, slove care în principate nu fură părăsitate decât după 1860.

Situația actuală

Anul 1848, în împărăția Austriei, ca în aproape toate țările Europei, fu însemnat de mișcări populare ce năzuiau să dobândească mai multă libertate politică. Și Români, adunați pe câmpia libertății la Blaj, își arătară dorințele lor și nu fără urmare, căci în anii următori sub un guvern curat austriac se bucurară de unele măsuri prielnice. Una din acestea fu înființarea în 1853 a unei provincii bisericești cu reședința la Blaj pentru un mitropolit împodobit cu istoricul titlu de Alba-Iulia și Făgăraș și cu trei episcopii sufragane la Oradea-Mare, Gherla și Lugoj. Așa rămaseră eparhiile unite până în 5 Iunie 1930, când se înființă pentru Maramureș și întreg ținutul mărginaș cu Cehoslovacia și Polonia, eparhia de Baia-Mare.

Astăzi, pentru aproape 1.700.000 de Români uniți sunt în România cinci eparhii: mitropolia de Blaj are sub ascultarea ei și 23 de parohii așezate în vechiul regat și patru sufragane la Oradea-Mare, Cluj-Gherla, Lugoj și Baia-Mare. În fața acestor catolici cari reprezintă 8 la sută din populația totală și cu excepția a 60.000 de Ruteni, toți sunt Români, se găsesc 13.067.000 de credincioși ai bisericii autocefale, 1 milion 200.000 de catolici de rit latin și aproape 1.100.000 de protestanți împărțiți în Luterani, Calviniști și Unitarieni. Dar trebuie să notăm că latinii și protestanții aproape toți aparțin minorităților etnice, Maghiari, Maghiarizați, Sași și Nemți din diferite părți ale Germaniei, mai cu seamă din Suabia.

— și catolicii au pierdut cu noua lege un număr mare de școli ce aveau la sate — dar învățătorii pregătiți în școlile normale din Blaj, Oradea-Mare și Gherla, precum și dascălițele pregătite la Blaj și Gherla, intră cu drepturi depline în învățământul Statului. Sunt apoi așezăminte de învățământ secundar pentru cele două sexe la Blaj și Beiuș, academii teologice la Blaj, Oradea și Cluj. Pentru a ne da seama de însemnătatea acestor școli va ajunge să scoatem câteva cifre dintr'un studiu mai nou al canonicului Georgescu: în liceul de băieți din Blaj au învățat 45.462 de elevi din 1754 până în 1923 și 22.732 de elevi în cel din Beiuș timp de o sută de ani; în școala normală de băieți din Blaj timp de șasezeci de ani se pregătiră 6.857 de învățători și 3.689 la Oradea în aproape 150 de ani. În anii 1807—1936 ieșiră 2.063 de preoți din academia teologică din Blaj și 1.151 în cea de Cluj-Gherla în 77 de ani. Din școlile superioare de fete din Blaj în 60 de ani ieșiră 9.170 de eleve.

Punctul slab al bisericii catolice românești e lipsa ordinilor călugărești, lipsă ce se simte cu atât mai mult cu cât clerul în această țară e însurat. Timp de un veac și mai bine, după desființarea Societății lui

Isus, golul fu desăvârșit. Astăzi a reînviat ordinul S. Vasile, animat de Ruteni; Franciscanii conventuali din părțile Iașilor Moldovei și Părinții Iezuiți au înființat ramuri de rit răsăritean, precum și Asumpționistii cari se îndeletnicesc cu unele opere ce făgăduesc mult. În sfârșit s'a întemeiat o congregație de femei cu centrul la Blaj ce numără 200 de membre și conduce școli de o îndrumare cu totul modernă; o modestă casă a surorilor contemplative e pe punctul de a începe viața călugărească. E bine să adăogim că Românii uniți trimit un însemnat număr din fiii lor în instituturile conduse de congregațiile latine ale Fraților școlilor creștine la București, ale Surorilor Notre-Dame de Sion la București, Iași, Galați și Oradea.

Perspective

Din cele expuse urmează că Românii uniți până acum au făcut mult, dar încă și mai mult au să facă: trebuie să înființeze alte școli, să zidească multe biserici, fiindcă în multe părți nu sunt decât biete biserice de lemn, foarte mici și absolut nepotrivite nevoilor populației; trebuie să intensifice Acțiunea Catholică și să desvolte operele specializate, ca de pildă asistența studenților universitari, operă de mare însemnătate într'o țară unde știința e atât de prețuită. Toate vor fi, dacă clerul, reținându-se scrupulos de orice acțiune politică, cu o conștiință tot mai vie a răspunderilor sale, se va dedica cu totul muncii apostolice; și, pentru a atinge acest scop, Sfântul Părinte care cârmuește cu slavă a întemeiat și înzestrat Seminarul românesc din Roma, căruia Guvernul național cu o clară viziune a situației mai nou i a făcut o însemnată danie.

Guvernul românesc, deși legat în chip special de biserica autocefală, n'are să se teamă că Românii uniți vor fi cetățeni slabi, pentru că cei mai buni apostoli ai catolicismului au fost în același timp și cei mai de seamă propovăduitori ai ideii naționale. De aceea se poate nădăjdi un spor tot mai mare pentru o biserică, față de care M. Sa Regele Carol II, participând la 6 Octomvrie 1934 la consacrarea catedralei din Lugoj, îi făgădui ocrotire în cuvinte inspirate de cea mai aleasă sinceritate ostășească: »Eu sunt născut și crescut ortodox, dar sunt Suveranul unei țări în care sălășluiesc și cetățeni de alte confesiuni. Sunt hotărât — și toți pot conta pe sprijinul meu — să protejesc cu aceeași credință și aceeași dragoste pe toți acei cari vor fi cinstiți credincioși ai Bisericii lor«.

— **Zile de reculegere.** În zilele de 25—27 Mart. femeile din Beiuș, în cadrele activei Reuniuni Mariane de acolo au organizat zile de reculegere și primenire sufletească. Predicator a fost Reverendisimul Păr. Canonic *Ioan Georgescu*. La instructivele conferințe ținute în biserica parohială au luat parte aproape toate doamnele din distinsa societate beiușană.

CRONICI

— **După anexarea Austriei la Germania,** împrejurările etnografice religioase și politice se schimbă mult. Împărăția germană e astăzi de 74 de milioane de locuitori pătrunși toți de chemarea de a stăpâni ei lumea. Din numărul total de 74 de milioane, 27 sunt catolici, adică 36 la sută. Austria sporește numărul acestora cu 6 milioane, cam atâția câți sunt în arhidiecezele și provinciile München-Freising și Bamberg. În prezent, Germania posedă opt provincii eclesiastice catolice cu 30 de episcopii. Austria are două provincii bisericești: Viena cu episcopiile sufragane Linz și St. Pölten; apoi Salzburg cu episcopiile sufragane Innsbruck Feldkirch, Gurk Klagenfurt și Seckau Graz. La acestea se mai adăogă prelatura independentă Burgenland sub conducerea unui administrator apostolic. Pentru educarea clerului austriac există 9 seminare mici și 6 mari. Pe lângă universitatea din Viena e o celebră facultate de teologie la care și-au făcut pe vremuri studiile numeroși clerici de frunie atât ai Românilor uniți, cât și ai celor ortodocși. Pagubă că astăzi Biserica noastră nu mai are nicio legătură cu catolicismul german.

— Din districtul protopopesc al Șimleului.

În ziua de 14 Aprilie c., parohia română unită: Vălcăul de Jos, a fost în sărbătoare. Rev. mul Vicar foraneu al Sălajului și protopop al districtului Șimleu, înconjurat de clerul districtual, a oficiat binecuvântarea bisericii noi, din numita parohie. Predica o rostește Păr. V. Moldovan din Nușfalău.

Măreția bisericii noi, zidită în frumosul stil românesc, cât și încăperea acesteia, întrece cu mult proporțiile bisericii vechi, care era insuficientă pentru mulțimea credincioșilor dornici a da cinste lui Dumnezeu în casa Lui și a-I asculta adevărurile evanghelice, singure mântuitoare. Văzându și marea dorință împlinită, biserica terminată și redată cultului de preamarire a lui Dumnezeu, bucuria și mulțumirea sufletească atât a Păr. Vasile Pop, paroh local, cât și a credincioșilor este de nedescris. Deși acest mare act s'a săvârșit în zi comună, și pe lângă aceasta, având de luptat cu vitregia timpului ploios, s'a constatat o afluență foarte mare de credincioși, dornici a se apropia de sfințele sacramente în noul lăcaș dumnezeesc. După masă are loc sinodul protopopesc. Rev. mul protopop P. Cupcea în cuvântarea de deschidere a sinodului arată rostul și necesitatea catechezei atât pentru adulți cât și pentru copii, și în special stăruie asupra obligațiunii din partea preoților de a o face conștiincios. După aceea s'au discutat diferitel chestiuni la ordinea zilei, între cari și »cazul de morală-pastorală« din »Vestitorul« No. 5—1938. Apoi sinodul ia sfârșit, plecând părinții sinodali, cu convingerea profundă că prin înțelegere și unire, multe lucruri bune se pot face.

Correspondent.

— **Exerciții spirituale.** De sfintele sărbători ale Paștilor toți elevii și elevele din institutele noastre au făcut obișnuitele exerciții spirituale anuale. Vestitori ai cuvântului dumnezeesc au fost: Păr. *Ion Gârleanu* O. M. F. C. pentru elevele dela liceul Notre Dame de Sion, liceul Oltea Doamna, liceul Ursulinelor și gimnaziul de fete din Oradea (11—13 Martie) și pentru elevii școlii Normale Române Unite, elevii interni ai liceului Emanuil Gojdu și ai gimnaziului Alexandru Roman din Oradea (23—25 Martie); Păr. *Gheorghe Naghi*, profesor, pentru elevele dela școala Normală de fete, liceul Comercial, liceul Industrial și școala de Menaj din Oradea (11—13 Martie); Păr. *Ioan Georgescu*, canonic, pentru elevii liceului de băieți din Beiuș (11—13 Martie) și pentru elevele școlii Normale de Conducătoare din Șimleul-Silvaniei (9—11 Aprilie); Păr. *Eugen Foișor* pentru elevele liceului de fete din Beiuș (25—27 Martie).

Pentru Dumineca Presei. Ex. Sa Mitropolitul *Alexandru Nicolescu* prin Circulara No. 1500/1938 adresată Ven. Cler arhidiecezan, hotărăște, în înțelegere cu ceilalți Înalți Chiriarhi, »ca de aici înainte, în fiecare an, la Dumineca Crucii, a treia din Păresimi, din înălțimea amvonului să se arate însemnătatea Presei Bune, și preoți și credincioși, împreună să se roage lui Dumnezeu, pentru triumful ei, în mijlocul neamului românesc«. Firește, se pot și vor trebui organizate spre acest scop și alte lucrări, ca: serbări, conferințe, colecte ș. a. În partea a doua a circularei I. P. S. Sa recomandă să fie sprijinite mai multe publicații periodice de interes mai general. Printre cele înșirate figurează și »Vestitorul«. Prezentăm I. P. S. Sale, pentru această salutară inițiativă, a cărei lipsă o simțeam de mult, recunoștința și îndoitele noastre mulțumiri.

— **Apostolatul Presei în U. S. A.** »Catholic Action« (Martie 1938) aduce o interesantă dare de seamă despre dezvoltarea Presei în Statele Unite ale Americii de Nord. Sunt 15 edituri și asociații de Presă Catolică. Intre acestea: »America Press«, »Catechetical Guild«, »Central Bureau of the Central Verein«, »Liturgical Press« ș. a. Intre anii 1925 și 1936 s'au distribuit 49,583.800 foi volante; din acestea mai bine de jumătate au fost aduse din Anglia și din Irlanda. Cifrele următoare ne arată imensa sete de lectură a catolicilor americani: în 1925 se vând 2,481.242 tipărituri; în 1928, 4,011.502; în 1931, 5,059.669; în 1936, 6,451.963. După conținut, aceste tipărituri sunt din toate domeniile religiei și ale culturii. Mai bine se răspândesc ziarele mai ieftine decât cinci centime numărul. În 1936 s'au desfăcut 1,997.568 de ziare de acestea. Din cele 167 broșuri apărute în 1937, un număr de 33, adică o cincime se ocupă de comunism, esența, istoria, opera lui subversivă în Spania și în Statele Unite; 68, adică 40 la sută tra-

tează chestiuni sociale, în legătură cu enciclica papală »Quadragesimo anno«. Mai puțin răspândite sunt viețile Sfinților moderni. Cauza? E greu să rezumezi câte o biografie de aceasta bine documentată și frumos scrisă. Demn de remarcat e și faptul că Americanii organizează expoziții permanente de tipărituri catolice pe lângă fiecare din așezămintele lor mai de seamă. Dintr'oa asemenea expoziție ușor se poate documenta oricine asupra realizărilor mai de seamă ale acestei Presei de mare viitor. La Philadelphia există și o »Catholic Information League«. Iar la noi? . . .

— **Jubileul de 400 ani al universității din Strasbourg.** E un eveniment ce ne interesează și pe noi. Din bunăvoința generosului guvern francez la această universitate urmează studii o mulțime de tineri români; mai cu seamă la Facultatea de teologie, unde sunt profesori celebri ca d. Emile Amann, directorul vastului dicționar de Teologie Catolică. Strasbourgul mai e și centrul unui activ cerc franco-român cu membri devotați ca domnișoara Elisabeth Meyer, artistă de mare valoare. În 1540 petrece câțiva timp aici Jean Calvin, unul din principalii autori ai reformei religioase din acest secol. Fiind mult timp și sub influență germană, nu e mirare, dacă această universitate are și elevi și profesori germani foarte renumiți. Din cei mulți amintim pe celebrul scriitor Goethe care aici își face studiile de drept în 1770 și 1771. Din 1918 ea redevine franceză, având astăzi 7 facultăți și o vastă bibliotecă cu peste un milion de volume, una din cele mai bogate din lume.

Apel

Comitetul Reuniunii Sf. Maria din Oradea în ședința sa dela 10 Martie 1938 a hotărât să țină *Luni* după Dumineca Tomii, *2 Mai a. c. orele 9³⁰* Liturghie cu Parastas pentru decedata prezidentă, Dș. *Lucreția Frențiu* și pentru membrele defuncte, în Biserica Catedrală. După serviciul divin se va împărți pomană bolnavilor dela spitalele din loc. Contribuțiile de alimente și celelalte ofrande sunt a se trimite în după masa zilei de 1 Mai a. c. la oficiul parohial din str. Cantemir Nr. 4.

La această pioasă comemorare sunt rugate să ia parte toate membrele Reuniunii precum și credincioșii cari pot.

Comitetul.

A apărut

Din Presa Periodică în România

de

Can. IOAN GEORGESCU

Vol. în 8° pag. 220. Prețul 60 Lei, plus porto.

Se poate comanda la

»Vestitorul« Oradea, Parcul Ștefan cel Mare 8.